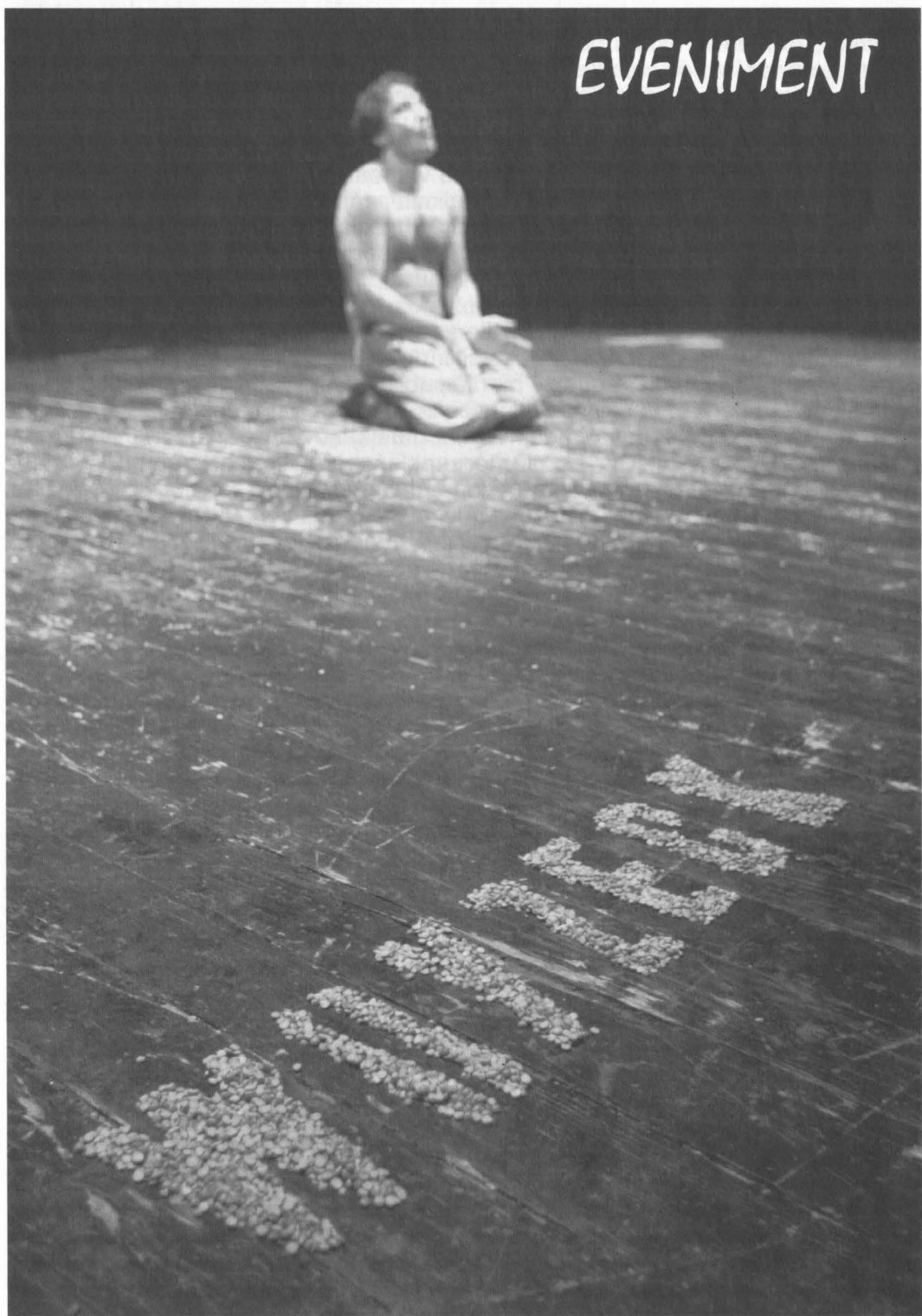

EVENTIMENT

Mircea MORARIU

Însemnele perfecțiunii

Woyzeck e o dramă neterminată, cu un final deschis și circulă în mai multe versiuni. Lista ei de distribuție cuprinde 21 de personaje și o numeroasă figurație. Aparent, ne aflăm în fața unei piese cu o desfășurare previzibilă, lineară, alcătuită din secvențe ce, la o privire superficială, riscă să pară monotone, tocmai pentru că surprizele la nivelul epicului sunt relativ puține. Rămânând, poate, la acest nivel superficial de percepție, un spirit de profunzimea lui Albert Camus se grăbea să scrie într-un text ce-și propunea să aproximeze *Viitorul tragediei* că „tragedia este ambiguă, drama simplistă”, fără să observe că în intimitatea respectivei ambiguități se ascund numeroase nuclee de teatralitate ce fac ca piesa să iasă de sub presiunea unor determinări categoricale nete, să tenteze, să incite. Laconismul face ca *Woyzeck* să fie deopotrivă un text straniu și provocator ce îți dă sentimentul că, oricât de concentrat ai fi fost atunci când l-ai citit sau l-ai recitat, ceva totuși ți-a scăpat, că se impune o nouă lectură spre a desluși înțelesuri și a clarifica ambiguități, însușiri ce nu pot fi decât stimulatoare pentru fantezia creatorilor autentici. Iată de ce un text, ce nu impresionează nici prin construcție și nici prin înfruntări conflictuale foarte apăsate delimitate, invită la noi și noi lecturi, care înseamnă pentru regizor și trupă ocazia unui examen necruțător de maturitate artistică, unei confruntări cu sine, a unei partide de șah cu totul speciale tocmai din pricina faptului că nu se poate încheia cu remiză. Atunci când un teatru și un director de scenă își asumă misiunea de a monta *Woyzeck* e exclusă din start posibilitatea spectacolului mediocru (adică, de valoare medie), totul se joacă în termeni extrem de categorici ai succesului ori ai eșecului, asumate la modul absolut.

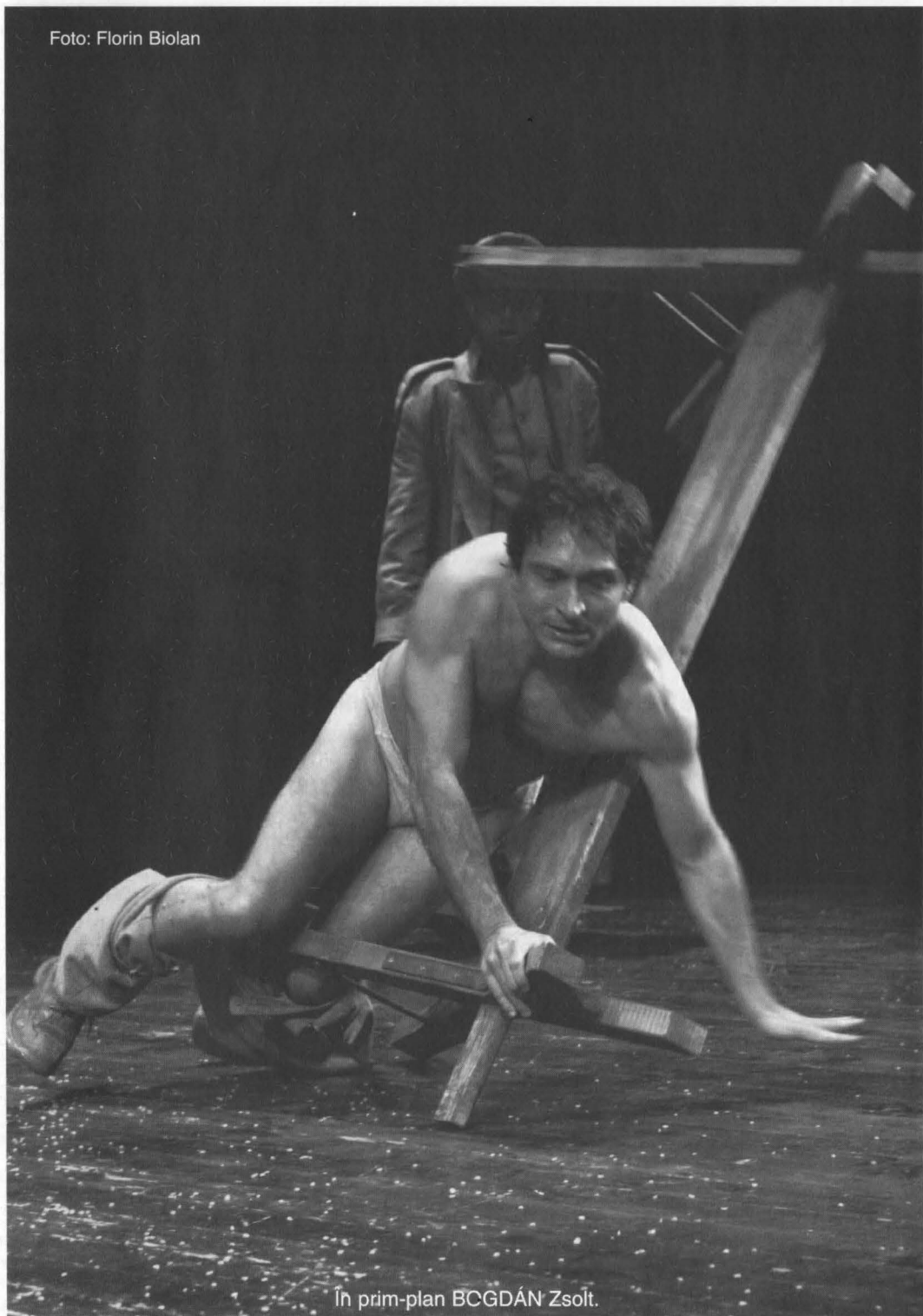
Poate tocmai din aceste motive, atunci când deja fusese rostită ultima replică, când s-a consumat copleșitoarea metaforă finală, parte a unui continuum de o incandescentă generatoare de trăiri de maximă intensitate, când publicul a izbucnit într-un puternic ropot de aplauze ce părea că nu se mai sfârșește, răsplătind astfel excepționala muncă a regizorului Mihai Măniuțiu, a scenografilor Mihai Constantin Ranin și Valentin Codoiu, a coregrafei Vava Ștefănescu și a unor actori de excepție, directorul Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, regizorul Tompa Gábor, un îndrăgostit de *Woyzeck* pe care, de altminteri, l-a montat de câteva ori, avea pe figură o lumină de bucurie, semn al unei liniști interioare ce se instalează numai după o puternică încercare emoțională. Ceva mai târziu, atunci când trupa s-a reunit spre a sărbători așa cum se cuvine ceea ce nu mă sfiesc să spun că înseamnă o mare reușită, Tompa Gábor, altminteri o persoană nu din cale-afară de lovace, a simțit nevoia să vorbească, să omagieze actorii și să-și felicite colegul, să-și mărturisească emoțiile cu care a așteptat seara premierei. Coerența și claritatea imaginilor, autenticitatea, firescul, dar și originalitatea cu care realitatea dramaturgică au fost transfigurate într-o ideogramă teatrală căreia eu nu i-am găsit nici cel mai mic cusur, pe care am urmărit-o cu sufletul la gură, cu emoție amestecată cu cerebralitate, mă determină să cred că, o dată cu

Foto: Florin Biolan

KÉZDI Imola

Foto: Florin Biolan

În prim-plan BCGDÁN Zsolt.

spectacolul *Woyzeck* regizat de Mihai Măniuțiu la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, patrimoniul teatral românesc s-a îmbogățit cu un spectacol de referință.

Laconismul, eliptismul esențial al textului lui Georg Büchner au fost aliați de nădejde ai regizorului. Așa după cum observa George Banu (cf. *Ultimul sfert de secol teatral*, Editura Paralela 45, 2003), „Măniuțiu respectă textul, dar fără să fie nicidecum prizonierul obedient al acestuia; textul este declanșatorul ce pune în lumină forțele secrete din care răsar acești inseparabili *tovarăși de drum*” – în cazul de față, ei constituie dialogul cu adevăratul eu lăuntric, eul creatorului și eul personajelor, dar și cu propriile noastre fantasme care pentru o oră și jumătate, se înveșmântează în costumele unei epoci care pare demult revolută, dar nu este, tocmai fiindcă regizorul nu istoricizează. Spectacolul lui Măniuțiu ilustrează ideea că incarnarea invizibilului înseamnă vocația primordială a teatrului. Întru revelarea acestuia, regizorul a întocmit un scenariu ce reduce și mai mult textul – care oricum de abia depășește 20 de pagini – a restrâns numărul de personaje. Montând *Woyzeck*, Mihai Măniuțiu a pornit de la premisa că nu există apropiere reală de capodopere în absența nevoii de a le situa într-o confruntare vitală cu prezentul. Iată de ce nu ambiția formelor l-a determinat pe acest director de scenă, care nu admite spectacolul leneș, neimplicat, să recurgă la formula spectacolului cu publicul pe scenă, aflat foarte aproape de actori, al căror joc e menit să-l ardă, să-l mistuie, să-i ceară să gândească, să participe. Deopotrivă poetic, complex și dur, cu numeroase simboluri, convocând o multitudine de mijloace care se contopesc în conglomerarea obsedantei imagini globale, spectacolul stârnește în sufletul spectatorului nu atât compasiunea pentru „un proletar primitiv care din punct de vedere social reprezintă mai puțin decât spectatorul mediu” (Friedrich Dürrenmatt), cât mai curând revoltă în fața incapacității imensei majorități a umanității bolnave de pe scenă de a înțelege și admite alteritatea. Din această perspectivă, montarea cu *Woyzeck* se situează într-o fecundă relație de continuare tematică cu anteriorul spectacol al lui Mihai Măniuțiu, cel cu *Medeea*, înfăptuit la Teatrul „Tamási Aron” din Sfântu Gheorghe.

Dincolo de boală, nefericitul *Woyzeck*, interpretat cu o magnifică și strălucitoare combustie interioară de excepționalul actor care e Bogdán Zsolt, reprezintă *port-drapelul* umanității. El e reprezentantul firescului, el e dușmanul anormalității generalizate. E ființa care a cunoscut ori crede că a cunoscut iubirea, care are un fiu, care a dobândit un rost cu adevărat omenesc. Tocmai de aceea, lumea bezmetică, măcinată de obsesiva *activitate* îl simte asemenea unui corp străin, îl agresează, îl umilește, îl răstignește, îl izolează, îi devorează puținele certitudini. Dacă Doctorul, Căpitanul, Subofițerul, Soldații sunt prizonierii unor acțiuni haotice, aleargă de colo până colo, se agită, strigă, își subordonează acțiunile unui spirit militaros lipsit de justificare, *Woyzeck* e întruchiparea sensibilului. El rupe o ordine, o pune în discuție și tocmai de aceea e cercetat cu niște aparate enorme și complicate, imaginate de Mihai Constantin Ranin. Iubirea sa pentru târfa Marie, siluetată cu infinite nuanțe de umanitate de Kézdi Imola, faptul de a avea un urmaș sunt considerate păcate capitale ce trebuie pedepsite. Astfel încât acțiunile împotriva acestui umil oștean terorizat și traumatizat se intensifică, îi forțează zăgazarile. *Woyzeck* optează pentru plecare, o plecare din viață, pentru întâlnirea cu neantul, un neant a cărui primă victimă va fi Marie. Numai că un alt *Woyzeck*, Andres, jucat cu o discreție și o concentrare exemplare de Dimény Aron, va intra în scenă, pregătindu-se să atenteze la falsul echilibru al

Foto: Florin Biolan

DIMÉNY Aron și BOGDÁN Zsolt.

unei lumi dizarmonice, formată din homunculi, pe care oamenii și umanitatea o amețesc.

Așa după cum spuneam, Măniuțiu nu istoricizează acțiunea, preferând generalizarea. Iar pentru ca asta să-i reușească, el beneficiază de sprijinul unor actori de mâna întâi ce își trec în fișa de creație roluri exemplare, însemnând tot atâtea personaje ce focalizează personajul principal. E vorba de Bács Miklós și Biró József, într-un joc de o complementaritate exemplară, de Hatházi András, un actor prin al cărui joc Nebunul trăiește intens, zbuciumat de neputință, de Salat Lehel, Orbán Attila, Sinkó Ferenc, Molnár Levente, Laczkó Vass Róbert, Galló Ennő, Buzási Andras, Fogarasi Alpár.

Nimic nu i-a scăpat de data aceasta regizorului. Eclerajul e desăvârșit și evidențiază costumele de culoare gri – o culoare considerată în general ingrată – concepute de Valentin Codoiu. Fotogramele ce surprind chipurile chinuite ale lui Woyzeck și Mariei sunt de o expresivitate răscolitoare. Comentariul muzical – în alcătuirea căruia Măniuțiu se slujește cu folos de pagini clasice celebre, îmbinând atât de fermecătoarea *Sonată a lunii* cu reorchestrarea și desfacerea zgomotoasă a unor fragmente din mișcarea *Moartea vânătorului* de Gustav Mahler, se alătură, la rândul său într-un spectacol de la care pleci urmărit de dorința de a-l revedea, fiindcă simți, știi că ai trăit o oră și jumătate în care ți-a fost dat să cunoști starea de grație a teatrului.

Teatrul Maghiar de Stat din Cluj – *Woyzeck* de Georg Büchner. Traducerea: Thenzo Gábor. Regia: Mihai Măniuțiu. Dramaturgia: Kelemen Kinga. Decor: Mihai Constantin Ranin (Mc. Ranin). Costume: Valentin Codoiu. Coregrafia: Vava Ștefănescu. Cu: Bogdán Zsolt, Kézdi Imola, Bács Miklós, Biró József, Hatházi András, Salat Lehel, Dimény Aron, Orbán Attila, Sinkó Ferenc, Molnar Levente, Gallo Ernő, Buzási András, Fogarasi Alpár. Data premierei: 2 aprilie 2005.